

O'ZBEKISTON AHOLISI ICHKI MIGRATSIYASI: SOTSIOLOGIK JIHATLARI

Mirzayeva Shirin Nodirovna

O'zbekiston Respublikasi, Samarqand iqtisodiyot va servis instituti,

“Real iqtisodiyot” kafedrasida assistenti, mustaqil tadqiqotchi

Muallifning elektron manzili: mirzayevashirin502@gmail.com

ORCID raqami: <https://orcid.org/0009-0005-0035-636X>

Muallifning uyali aloqa raqami: +998905020271

Sirojiddinov Dilshod Shamsiddinovech

O'zbekiston, Samarqand iqtisodiyot va servis

instituti, “Servis” fakulteti talabasi

Muallifning elektron manzili: atdilshod707@gmail.com

Muallifning telefon raqami; +998771771102

<https://doi.org/10.5281/zenodo.1550407>

Anotatsiya: Ushbu bitiruv malakaviy ishida O'zbekiston Respublikasida ichki migratsiya jarayonlarining sotsiologik jihatlari chuqur tahlil qilingan. Asarda ichki migratsiyaning turlari, asosiy sabab va oqibatlari, uning jamiyat tuzilishiga, iqtisodiy va madaniy hayotga ta'siri o'rganilgan. Shuningdek, sotsiologik so'rovlar asosida aholining migratsiyaviy xatti-harakatlari va motivlari tahlil qilingan. Tadqiqot yakunida ichki migratsiyani tartibga solish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: migratsiya, global muammo, demografik o'zgarishlar, tashqi va ichki migratsiya, ishchi kuchi, siyosiy beqarorlik, ijtimoiy integratsiya.

Аннотация: В данной выпускной квалификационной работе подробно проанализированы социологические аспекты процессов внутренней миграции в Республике Узбекистан. В исследовании рассмотрены типы внутренней миграции, основные причины и последствия а также её влияние на структуру общества, экономическую и культурную жизнь. На основе социологических опросов изучены миграционные поведения и мотивации населения. В завершении предложены практические рекомендации по регулированию внутренней миграции.

Ключевые слова: миграция, глобальная проблема, демография, внешняя и внутренняя миграция, рабочая сила, политическая нестабильность, социальная интеграция.

Abstract: This thesis provides a comprehensive sociological analysis of internal migration processes in the Republic of Uzbekistan. It explores the types, main causes, and consequences of internal migration, as well as its impact on social structure, economic development, and cultural life. Based on sociological surveys, the migration behavior and motivations of the population are analyzed. The study concludes with practical recommendations for improving internal migration policy and management.

Keywords: migration, global issue, demographic change, internal and external migration, labor force, political instability, social integration.

Ichki migratsiya har bir jamiyat hayotida muhim ijtimoiy-iktisodiy va demografik jarayonlardan biridir. U aholining yashash joyini, ish faoliyatini va hayot sifatini belgilovchi omil sifatida davlat siyosati, hududiy rivojlanish va sotsiologik tahlillarda alohida o'rinni egallaydi. O'zbekiston mustaqillikka erishganidan so'ng amalga oshirilgan islohotlar va

iqtisodiy taraqqiyot jarayonlari mamlakat ichida aholining joylashuvi va harakatlanishida sezilarli o'zgarishlarga sabab bo'ldi.

Ushbu bitiruv ishining maqsadi O'zbekiston hududlarida aholi ichki migratsiyasining sotsiologik jihatlarini tahlil qilish, uning sabablari, oqibatlari va ijtimoiy ta'sirlarini aniqlashdan iborat.

Ichki migratsiya – bu aholi bir mamlakat doirasida doimiy yoki vaqtinchalik ravishda yashash joyini o'zgartirishidir. Bu jarayon ko'plab sabablar bilan bog'liq: iqtisodiy, ijtimoiy, ekologik, ma'naviy va boshqalar. Ichki migratsiya quyidagilarga bo'linadi:

- Qishloqdan shaharga ko'chish
- Shahardan qishloqqa qaytish
- Bir shahar yoki tuman ichida ko'chish
- Mintaqalararo migratsiya

Sotsiologik nuqtai nazardan, ichki migratsiya jamiyatning ijtimoiy tuzilmasiga bevosita ta'sir qiladi. Migratsiya natijasida oilaviy aloqalar, ijtimoiy rol va maqomlar, madaniy qadriyatlar, ishchi kuchi bozorida muvozanat o'zgaradi.

Asosiy qism. O'zbekistonda 1991-yildan so'ng ichki migratsiyada quyidagi yo'nalishlar ko'zga tashlandi:

- Toshkent shahri va viloyatiga kuchli oqim
- Ish izlab chekka hududlardan markazga ko'chish Surxondaryo, Qashqadaryo,
- Farg'ona vodiysi viloyatlaridan migratsiya yuqori
- Aholining ko'chishiga asosiy turtki bu ish o'rinlari yetishmasligi va iqtisodiy imkoniyatlar notekis taqsimlangani bilan bog'liq.
- Ishlab chiqarish, sanoat, xizmat ko'rsatish sohalari markazlashgan hududlar (Toshkent, Samarqand, Buxoro) kuchli migratsiyani o'ziga tortadi.
- Ichki migratsiya oqibatida yirik shaharlar aholisi keskin ko'paymoqda. Bu esa:
 - Uy-joy taqchilligi
 - Infratuzilma bosimi
 - Transport, maktab va shifoxonalarda yuklama ortishi kabi muammolarni keltirib chiqaradi.

Qishloqlarda yosh va mehnatga layoqatli aholining ko'chib ketishi natijasida agrar ishlab chiqarish zaiflashmoqda, ijtimoiy xizmatlar qisqarib bormoqda

So'rov natijalariga ko'ra, respondentlarning 68% iqtisodiy sabablar tufayli ko'chgan, 15% ta'lim, 10% oilaviy sabablar, 7% boshqa omillar sababli migratsiya qilgan

Ayollar va yoshlar ichki migratsiyada faol qatnashmoqda. Ularning yangi sharoitga moslashuvi, ijtimoiy rollarining o'zgarishi va madaniy ijtimoiylashuv jarayonlari sotsiologik tahlil talab etadi.

- Hududlararo iqtisodiy tengsizlikni kamaytirish
- Qishloq joylarda infratuzilmani rivojlantirish
- Migratsiyaga oid yagona elektron monitoring tizimini yaratish
- Migrantlar uchun moslashuv kurslarini tashkil etish

Xulosa. O'zbekistonda ichki migratsiya – bu nafaqat demografik, balki chuqur sotsiologik mazmunga ega bo'lgan jarayondir. U jamiyatning tuzilishi, resurslar taqsimoti, madaniy hayoti va ijtimoiy integratsiyaga sezilarli ta'sir qiladi. Ichki migratsiyani chuqur o'rganish va davlat siyosatiga integratsiyalash orqali ijobiy natijalarga erishish mumkin. So'nggi yillarda ichki migratsiya jarayonlarini tartibga solish, migratsiya statistikasi

yurutilishini yaxshilash hamda aholining yashash va mehnat sharoitlarini optimallashtirish bo'yicha hukumat tomonidan qator islohotlar amalga oshirildi. Shu bilan birga, migratsiya oqibatida yuzaga kelayotgan muammolar – masalan, ijtimoiy xizmatlar (ta'lim, sog'liqni saqlash)da yuklama ortishi, uy-joy taqchilligi va infratuzilma muammolari – ham dolzarb bo'lib qolmoqda.

Kelgusida ichki migratsiyani yanada samarali boshqarish uchun hududlararo iqtisodiy tengsizlikni kamaytirish, infratuzilmani rivojlantirish va ish o'rinlari yaratish muhim ahamiyatga ega. Ichki migratsiya oqilona boshqarilsa, u mamlakat barqaror rivojlanishida ijobiy rol o'ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. NODIROVNA M. S. SOCIAL POLICY: OBJECTIVES AND THEORETICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY //CENTRAL ASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HISTORY. – 2023. – Т. 4. – №. 7. – С. 1-9.
2. Мирзаева Ш. Н. НОВЫЕ ТРАНСФОРМАЦИИ И ИЗМЕНЕНИЕ ПРОФЕССИЙ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ НА РЫНКЕ ТРУДА УЗБЕКИСТАНА //Gospodarka i Innowacje. – 2023. – Т. 36. – С. 668-679.
3. Абдукаримов Ф. Б. А., Мирзаева Ш. Н. МАЛЫЙ БИЗНЕС-КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ КОНКУРЕНТНОЙ СРЕДЫ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА //Gospodarka i Innowacje. – 2023. – Т. 36. – С. 657-667.
4. Абдукаримов Б. А. А., Мирзаева Ш. Н. РОЛЬ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В МОДЕРНИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН //Gospodarka i Innowacje. – 2023. – Т. 36. – С. 648-656.
5. MIRZAEVA SHIRIN NODIROVNA. (2023). THE IMPORTANCE OF INVESTING IN THE DEVELOPMENT OF THE SOCIAL SPHERE IN OUR COUNTRY. Central Asian Journal of Innovations on Tourism Management and Finance, 4(6), 153-160. Retrieved from <https://cajitmf.centralasianstudies.org/index.php/CAJITMF/article/view/534>
6. Курбанова Р., Мирзаева Ш., Хакимов Д. РОЛЬ СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЕЙ И ТЕХНОЛОГИЙ В ИЗМЕРЕНИИ СОЦИАЛЬНОГО КАПИТАЛА //Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари/Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук/Actual Problems of Humanities and Social Sciences. – 2023. – Т. 3. – №. S/4. – С. 204-216.
7. Шарипов Т. С., Мирзаева Ш. Н. СОСТОЯНИЕ ВНЕДРЕНИЯ ИННОВАЦИОННЫХ ПРОЕКТОВ В СФЕРЕ УСЛУГ В УЗБЕКИСТАНА //Gospodarka i Innowacje. – 2023. – Т. 36. – С. 27-45.
8. Мирзаева Ш. Н. ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ ПОДДЕРЖКИ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА И ДЕЛОВОЙ АКТИВНОСТИ ЖЕНЩИН //Gospodarka i Innowacje. – 2023. – Т. 36. – С. 46-56.
9. Nodirovna M. S. Banks and Development of Banking Services in the Republic of Uzbekistan //Web of Semantic: Universal Journal on Innovative Education. – 2023. – Т. 2. – №. 6. – С. 21-30.
10. Nodirovna M. S. Foreign Experience in Supporting Entrepreneurship and Business Activity of Women //Web of Synergy: International Interdisciplinary Research Journal. – 2023. – Т. 2. – №. 5. – С. 654-665.
11. Saidakhmedovich S. T., Nodirovna M. S. The State of Implementation of Innovative Projects in the Service Sector in Uzbekistan //Nexus: Journal of Advances Studies of Engineering Science. – 2023. – Т. 2. – №. 5. – С. 375-391.

12. Nodirovna M. S. Creation of an Additional Product in the Service Process in the Republic of Uzbekistan // *Gospodarka i Innowacje*. – 2023. – Т. 35. – С. 635-643.
13. Nodirovna M. S. Problems of Development of the Service Sector in the Context of Digital Changes in the Republic of Uzbekistan // *Gospodarka i Innowacje*. – 2023. – Т. 35. – С. 626-634.
14. Мирзаева Ш. Н. ДАВЛАТ ТОМОНИДАН ТАДБИРКОРЛИК СУБЪЕКТЛАРИНИ ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ МЕХАНИЗМИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ // *Gospodarka i Innowacje*. – 2023. – Т. 35. – С. 662-671.
15. Nodirovna M. S. Improving the Mechanisms For Managing Service Processes in Service Enterprises in the Republic of Uzbekistan // *Gospodarka i Innowacje*. – 2023. – Т. 35. – С. 644-652.
16. Nodirovna M. S. Trading Enterprises and Banking Services in the Republic of Uzbekistan // *Nexus: Journal of Advances Studies of Engineering Science*. – 2023. – Т. 2. – №. 5. – С. 227-234.
17. Nodirovna M. S. Ways to Develop Banking Services in the Republic of Uzbekistan // *World of Science: Journal on Modern Research Methodologies*. – 2023. – Т. 2. – №. 4. – С. 18-24.
18. Nodirovna M. S., Ugli S. T. T., Abduazizovich A. I. WAYS TO INCREASE THE EFFICIENCY OF GOVERNMENT SERVICES IN THE EMPLOYMENT OF THE POPULATION IN UZBEKISTAN // *Gospodarka i Innowacje*. – 2022. – Т. 23. – С. 29-37.
19. Mirzayeva S. N. Prospects for the Development of Small Business and Entrepreneurship in the Digital Economy // *American Journal of Economics and Business Management*. – Т. 5. – С. 3.
20. Nodirovna M. S. FINANCING OF INVESTMENT ACTIVITIES IMPORTANCE OF SOURCES // *Section A-Research paper Article History: Received*. – 2022. – Т. 12.
21. Nodirovna M. S. Banks and Development of Banking Services in the Republic of Uzbekistan. *Web of Semantic: Universal Journal on Innovative Education*, 2 (6), 21–30. – 1910.
22. Nodirovna M. S. Foreign Experience in Supporting Entrepreneurship and Business Activity of Women. *WEB OF SYNERGY: International Interdisciplinary Research Journal* Volume 2, Issue 5 Year 2023 ISSN: 2835-3013 <https://univerpubl.com/index.php/synergy> <https://scholar.google.com/citations>.
23. Mirzaeva S. N. et al. Innovative Enrichment of Service Enterprises Based on the Location of the Regions of Uzbekistan // *AMERICAN JOURNAL OF ECONOMICS AND BUSINESS MANAGEMENT*.
24. Mamanova G. B., Sulonov S. A., Mirzaeva S. N. Improvement of Economic Mechanisms for State Support of Private Entrepreneurship (Samarkand Region) // *Procedia of Philosophical and Pedagogical Sciences*.
25. Nodirovna M. S., Mamasoliyevna K. C., Ugli S. J. U. The composition of the income of service workers and ways of its improvement (on the example of educational institutions) // *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*. – 2022. – Т. 12. – №. 4. – С. 213-218.
- Nodirovna M. S. FOREIGN TO THE SECTORS OF ECONOMY OF UZBEKISTAN ATTRACTING INVESTMENTS. *biogeck*